

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертация на тема “ Стъкло и светлина. Благородството и
облагородяването. Шлайф.”

на Филип Гайдов

от доц. д.изк. Незабравка Иванова

Дисертацията на тема “ Стъкло и светлина. Благородството и облагородяването. Шлайф” е представена в 265 страници текст, който е придружен с илюстрации – 60 фигури. Представени са също така голямо-форматни илюстрации на 60 произведения. На края на текста има речник на използваните в дисертацията понятия, благодарение, на който текста се чете значително по-леко. Има и именен показалец. Библиографията съдържа заглавия на български, руски, английски и чешки езици.

Авторефератът отразява адекватно дисертационния труд. Към него са указани приносите в дисертацията, както и публикациите на автора по темата.

Текстовият материал е ситуиран в седем глави.

Веднага трябва да се отбележи, че дисертацията е разработена по един нетрадиционен начин, в който сполучливо са съчетани технико-технологичните проблеми, с художествеността и естетико-емоционалните въпроси при възприемането на артистичните артефакти. Още в самия увод авторът набляга върху преимуществата на подобен подход. Прави впечатление езикът на автора. При технико-технологичната проблематика, която е прецизно извлечена от наличната специализирана литература, езикът е прецизен, точен, научно обоснован. При естетико-художествения проблемна кръг езикът се родее с есеистиката, с изкуствоведската изразителност. Тази двоинственост в изказа отговаря напълно на спецификата на разработката, на нейната теоретико-методологическа и практико-приложна платформа.

Подчертава се необходимостта от “нетрадиционен критичен и панорамен поглед отвъд видимостта при стъклото – естетичен и синтетично емоционален разрез на чувственото възприятие при съзерцание на чистата прозрачност” (с.7) Подчертава се градивната

връзка между автор – творба – зрител в “сферата на художественото стъкло”.

Във фокуса на научното изследване е аналитичния поглед към “пространството на стъклото” , към неговата естетична и художествено-пластична същност. Този теоретико-методологичен подход прави възможно “попълването на празнотите относно теоретичните разработки върху проблема и представя провереното приложно познание, придобито от непосредствения художествен опит.” Авторът говори за “непосредствения художествен Опит” тъй като самият той е практикуващ в областта на стъклото художник, известен със свои разработки в областта на художественото стъкло. Завършил съответната специалност в Националната художествена академия, Гайдов е автор на артистично стъкло, което се родее с изключителната по своята пластична изразителност чешка школа. Така че теоретико-методологичната разработка в дисертационния труд е следствие, както на научно дирене, така и на художествен опит. Същевременно настоящия труд представлява един принос в теоретичната естетическа и изкуствоведска литература, посветена на естетиката на художественото стъкло. Между другото следва да се спомене, че в световната специализирана литература по въпросите на естетиката на стъклените артистични произведения съществува единствена публикация от чешкия естет и изкуствовед Д. Шинделараж “Естетика на стъкленото произведение” (1974 г.) В този смисъл настоящия труд на Ф. Гайдов е уникален не само в границите на родното изкуствознание, но навлиза в сферата на изследователския кръг на познавачите на световната естетическа мисъл.

В уводната част се набляга върху географските параметри на художественото стъкло, където на чешките майстори и художници се отрежда дължимото признание. Историческите примери в текста не са самоцелни. Тези примери обясняват и утвърждават линията на развитие на художествеността и начините, по които се формира тази художественост от Древен Египет през 18 век до днешната шлайфана стъклопластика. “Грамотният прочит върху постигнатото, синтезът върху неуловимата прозрачност са перспективният репер на очакваните резултати от досега със стъкленото”(с.8)

В глава първа “Началото, първи стъпки. Оптичните константни”(с. 10 – 47) авторът е верен на избора от него подход. Наред с историческите примери за художественост се подчертава и технико-технологичната подплата на произведенията като се отдава

дължимото на големите изследователи на стъклото през всички времена. Задълбочено се интерпретират известните стъklarски школи като например венецианската (известното муранско стъкло), чешката школа дала наименование на “бохемското стъкло”, английската и руската школи и т.н. Обръща се сериозно внимание на новаторските технико-технологични открития тласкали напред еволюцията на стъклопроизводството и имащи свои адекватни координати в художествено-пластичното овладяване на стъкленото тяло, в неговата естетика и формообразуване. “Стъклото познава периоди на подем и упадък, има своите върхови прояви, и от плод на случайно съвпадение на обстоятелствата, то преминава в предмет, изследван от науката в обект на художественото творчество.” (с.47)

На оптичните координати на стъклото е отделено задълбочено внимание “Светлината е в основата на неразривното единство между материя и енергия, взаимната им връзка и тъждественост” – пише авторът (с.39) Върху качествата на светлината, които се променят при преминаването им от една среда в друга – твърди авторът се предопределя характеристиката на стъклото като визуален феномен.

Във втора глава “Същност на феномена стъкло. Контрапункт, теза и илюзорност” се разработват въпросите за естеството на стъклообразната маса, свойствата ѝ, нейният път от съставните ѝ елементи към стъklarската пеща, процесът на топене т.е. превръщането на шихтата в стъкломаса, годна за направата на прозрачни изделия. (с.53) Авторът се позовава на известни публикации от експерти в стъклопроизводството.

Особен интерес представлява втората част от тази глава посветена на проблемите на художествения проект и неговото реализиране. (с.56) Тази част има отношение към авторите – художници в областта на стъклото - било то обект на дизайна или на артистични произведения. “Коректно спазвана технология на производство улеснява и мотивира сътрудничеството на идеята с оптичните константи.”(с.57) Застанал на тази подготвителна платформа художникът прилага принципите на художественото формообразуване в стъклото.

Глава трета “Научен подход и енергията нта емоциите” представя научна обосновка на естеството на стъклото, а също така и еволюция на познанието за светлината. Разглежда се оптиката, науката за светлината, която е градивен елемент на стъклените произведения. Представени са различни възгледи на водещи в тази

сфера учени. Позоваването на различни особено важни в обработката на стъклото технологии, онагледяват постиженията на корифеи в областта на художествените артефакти. Сполучливо е илюстрирана тази постановка с творчеството на изтъкнатия френски майстор Емил Гале и неговата естетика, която “трасира по необикновен начин художественото търсене и развитието в този толкова натоварен с технология и строги изисквания начин на облагородяване на стъклото.” (с.69). Откроена е ролята на гравюрата, която “изпълнена на предната повърхност директно навлиза в полезрението, застава на пътя на светлината и от този контакт разцъфва сиянието на спектралната дъга” – пише авторът (с.75)

Третата част от тази глава е посветен на облагородяването на стъклените произведения чрез Шлайфът, Гравюрата и Полировката, които представляват, както пише авторът “трите кита, върху които се носи славата на блясъка на стъклото” Различните методи на тези технологии са прецизно представени в дисертацията като същевременно са онагледени чрез високо художествени произведения на изтъкнати майстори в областта на художественото стъкло. Отделено е внимание както на “класическите” така и на най-новите начини на облагородяване на стъклото в това число и чрез лазерно гравирание. Облагороденото стъкло “провокира и мотивира вълните на емоциите” (с.83) които при стъклото “чието лоно е прозрачността кристализира чистата радост.” Това поетично авторово твърдение непосредствено прелива в четвърта глава “Граници на видимостта. Стъклото като активно пространство.”

Авторът обосновава понятието “стъклено пространство”, чертае неговите естетически параметри в тясна вдръзка със стъкленото тяло, колористиката и светлината.”Паралелът – пише той , между вътрешния свят на човека с пространствената необозримост на прозрачността не е дръзко и самонадеяно твърдение, а успешно и отчетливо общуване между две реалности” Тези две реалности са: физическото присъствие, което не противоречи, а е в унисон с “арената на емоциите”. “Стъклената пространство,” в разбирането на автора “ без ясно да осъзнаваме това, стимулира онзи чувствен витален ритъм вътре в нас и неосъзнатия копнеж към прекрасното.”(с.95)

Пета глава е посветена на “Стъклото, оптичните трансформации и пределът на прозрачното”. Авторът отделя голямо внимание на изследванията ана стъклото, на теориите за неговото

естество и характеристики, позовавайки се на водещи в тази област специалисти.

Втора част от тази глава третира въпроса за оптичността на стъклото, неговата изключителна способност оптически да трансформира “налага една истинност, усещане за нещо правдоподобно.” (с.115) Авторът задава риторичния въпрос, как е възможно “правдивостта на съществуващата действителност да стои редом с илюзорността на оптичните трансформации”. Отговорът на този въпрос е търсен в спецификата на лещите, като шлифовано стъкло и техните изключителни оптични свойства. Отделено е внимание на разлагането на “бялата светлина при срещата си с пространство, съчетано и образувано от сферична или друга по геометрия повърхност.”

Отделено е обстойно внимание на променливостта в стъкленото пространство, които са “ вид непрекъснат перформанс, където инсталация и действаща картина са в постоянна надпревара.” (с.121) Въвежда се обяснението на понятието “перспективен предел” Разглежда се реакцията на прозрачните пространства като “ключ към осмисляне на мащаба, дълбочината, структурата на видимата транспарентност и своеобразен мост да се надникне към незримата реалност.”(с.124)

От особена важност е шеста глава “ Проекции и перспектива в света на художественото стъкло”(с.125 – 131), където авторът разглежда възможните еволюционни пътища на художественото стъкло и превръщането му от естетическа в етична категория, без да се накърнява неговата артистичност.

Последната седма глава изцяло третира обширно и обстойно “Шлайфа” Тази глава има няколко части като например: потенциал, обхват, физика, технологии, база, етапи, композиция, естетика, философия, творби. Авторът следва своя методологичен принцип и методичен похват: от физическите и технологични характеристики се пристъпва към художествеността и нейните формотворчески закономерности. Разгледани са не само основите и историческите етапи в развитието на шлайфаното (гравираното) стъкло, но и неговите естетически възможности. “Ролята на естетиката при художествения шлайф и гравюра– пише Гайдов, е в изграждането на особеното, колкото абстрактно, толкова и конкретно стъклено пространство” По нататък той обяснява, че естетиката на дълбоката гравюра не е чисто геометрична, а поради “потенциала на

артистичния подход това представлява извайване на релеф отвън с поглед навътре в стъклопространството.”(с.220)

Особен интерес представлява частта, посветена на конкретни творби на художественото стъкло. Сред авторите на тези творби са изткнати художници от различни страни, особено от Чехия, както и от България. Авторът показва и някои свои произведения, отговарящи на изискванията на високата артистичност в стъклопластиката. С тези творби той доказва правотата и оригиналността на своите, както научни и практически, така и художествени постановки.

Приносите са представени в Автореферата. Те са обстойно третираны по отделни глави, което ги прави доста пространни. Биха могли да се сведат до няколко, между които, според естеството на научния труд, да бъдат фокусирани в изкуствоведските и художествените анализи и постановки. Дисертационният труд на Филип Гайдов е новаторски, самият труд представлява в методологичен и методичен аспект принос в естетиката на стъклото.

Въз основа дисертационния труд предлагам на членовете на Научното жури да присъдят научната и образователна степен “ДОКТОР” на Филип Гайдов.

Рецензент:

Доц. д.изкв. Незабравка Иванова